

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΕΒΔΟΜΟΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ — ΙΟΥΝΙΟΣ

1940

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ Α.Ε.
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",
46 — ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ — 46
ΑΘΗΝΑΙ

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

Τό δεμα των θήρεων

ΠΕΡΙ ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΚΑΙ ΤΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Πρώτες αγάπες.

Μαθαίνω ότι τὸ Κράτος ἐπῆρε μίαν ἀπόφαση πού πολλά μᾶς ὑποχρεώνει νὰ σκεφτοῦμε καὶ πολλά νὰ ἐλπίσουμε. Θέλει νὰ ὀργανώσῃ καλύτερα τὴ διδασκαλία τῆς νέας ἑλληνικῆς λογοτεχνίας στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν, νὰ ἐνισχύσῃ τὸν ἀγῶνα τοῦ κ. Ν. Βέη, πού οἱ ἀναγνώστες μας ξέρουν πόσο δύσκολος στάθηκε τὰ τελευταῖα χρόνια ἀνάμεσα σὲ ποικίλες καὶ συχνὰ ἀχαρηκτήριστες ἀντιδράσεις, νὰ τοποθετήσῃ πλαίϊ του εὐλακρινεῖς συναγωνιστὲς καὶ νὰ δώσῃ ἐπιτέλους τὴν ἀπάντησιν πού ἔπρεπε ὀπο καιρὸ νὰ εἶχαν πάρει ὅσοι νόμισαν πῶς, μὲ μικροπονηρίες καὶ ἀντιπνευματικὲς ἐνέργειες, μπορούσαν νὰ κάμουν προαιρετικὸ, στὴν ἀρχή, τὸ μάθημα τῆς νέας ἑλληνικῆς λογοτεχνίας, — δὲν πιστεύω νὰ ξέχασε κανεὶς τὸ σχετικὸ ἔλεγχό μας καὶ τὸ «ἀνακοινωθὲν» τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς, — καί, σιγά-σιγά, νὰ τὸ παραμερίσουν, νὰ τὸ καταργήσουν. Μέτρα προστασίας θὰ τὰ χαρακτηρίζαν ὄλ' αὐτὰ ἐκεῖνοι πού ἔχουν γνωρίσει ἀπὸ κοντὰ τὸ μῖσος πολλῶν καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, προπάντων τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς, γιὰ τὴ λογοτεχνία μας, κ' ἔχουν τρομάξει ἀπὸ τὸ πάθος τους. Μὰ δὲν πιστεύω νάχουν δίκιο. Τὸ σημερινὸ Κράτος, φανατικὸς φίλος τῆς νέας λογοτεχνίας μας καὶ τῆς δημοτικῆς γλώσσας, ἀλλὰ καὶ καλὸς ἐκτιμητὴς τους, περισσότερο ἀπὸ τὴν προστασία θέλει νὰ τοὺς ἐξασφαλίσῃ τὰ μέσα τῆς εὐρύτερης ἐπιδράσεως, τῆς πανελληνίας ἐξαπλώσεως, τῆς παγίωσεως. Καὶ τὸ ἐνδιαφέρον του, πού ἀρχίζει ἀπὸ τὴν καθιέρωσιν τῆς δημοτικῆς στὸ δημοτικὸ σχολεῖο, φτάνει ὡς τὸ Πανεπιστήμιο, ὡς ἐκεῖ πού δίνονται τὰ πνευματικὰ συνθήματα καὶ διαμορφώνονται ὀριστικὰ οἱ ἐπιστημονικὲς συνειδήσεις. Σήμερα ἐξασφαλίζει ὅτι ἀγωνίζοταν νὰ συγκρατήσῃ ὁ κόσμος τῶν δημοτικιστῶν μέσα στις ἀλλεπάλληλες πολιτικὲς μεταβολὲς τῆς μεταπολεμικῆς εἰκοσιπενταετίας, τὸ συμπληρώνει, τὸ τοποθετεῖ, μὲ ὄλες τις τιμὲς, στὴν ἑλληνικὴ κοινωνία. Αὐριο θὰ προχωρήσῃ περισσότερο, καὶ κανεὶς δὲν μπορεῖ ν' ἀποκλείσῃ ὅτι γρήγορα θὰ φτάσῃ στὴ λύσιν πού θὰ σώσῃ τὸ ἔθνος ἀπὸ ἕναν ἐφιάλτη: στὴν ἐπιβολὴ τῆς δημοτικῆς ἀπὸ τὸ Δημοτικὸ ὡς τὸ Πανεπιστήμιο, σὲ ὄλες τις τάξεις καὶ γιὰ ὄλες τις ἀνάγκες!

Ἄς σταθοῦμε ὁμως σ' αὐτὸ πού γίνεται σήμερα, εἰδικότερα στὴν ἀπόφαση τοῦ Κράτους ν' ἀποκαταστήσῃ στὸ Πανεπιστήμιο τὸ μάθημα

τῆς νέας ἑλληνικῆς λογοτεχνίας, κ' ἄς σημειώσουμε ὅτι ἡ ἀπόφαση αὐτὴ θὰ δώσῃ σημαντικώτατα ἀποτελέσματα ἂν συμπληρωθῇ μὲ ὅσα μέτρα χρειάζονται γιὰ τὴν καλὴ διδασκαλία τῶν νεοελληνικῶν λογοτεχνικῶν κειμένων στὴ Μέσῃ Ἐκπαίδευσιν. Δὲ θέλω νὰ πιστέψω ἐκείνους πού λοχυρίζονται ὅτι ἡ νέα λογοτεχνία μας δὲ διδάσκειται στὰ Γυμνάσια, δηλαδὴ δὲ διδάσκειται μὲ ἀγάπη καὶ μὲ γνώσιν τῶν κειμένων ἀπὸ τοὺς περισσότερους ἐκπαιδευτικούς, πού δὲν εἶχαν τὴν εὐκαιρία νὰ τὰ γνωρίσουν, νὰ τὰ αἰστανθοῦν καὶ νὰ τ' ἀγαπήσουν. Ξέρω ὁμως πολὺ καλά ὅτι δὲ γίνεται ἐκεῖνο πού ὀπωσδήποτε μπορούσε νὰ γίνῃ. Καὶ πιστεύω πῶς ἀπὸ τὴν παράλειψιν αὐτὴ ἡ νέα λογοτεχνία μας, γενικώτερα ἡ πνευματικὴ μας κίνησιν, ἔχουν θετικὴ καὶ μεγάλη ζημιὰ. Φωνάζουμε γιὰ κρίσιν τοῦ βιβλίου, προτείνουμε πότε αὐτὰ καὶ πότε ἐκεῖνα τὰ προστατευτικὰ μέτρα, διαμαρτυροῦμαστε, παρακαλοῦμε, ἀπελλιζόμαστε, ἀλλὰ δὲν κάνουμε ἐν' ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα: δὲν ἐπιμένουμε σ' ἐν' ἀπὸ τὰ βασικώτερα σημεῖα τῆς πνευματικῆς ζωῆς κάθε ἔθνους, δὲν ἐκτιμοῦμε ὅσο τῆς ἀξίζει τὴ διδασκαλία τῶν νεοελληνικῶν, καὶ δὲ φροντίζουμε γιὰ τὴ βελτίωσίν της.

Στὸ Πανεπιστήμιο, ὀπως εἶπαμε, διαμορφώνονται οἱ ἐπιστημονικὲς συνειδήσεις. Ἄλλὰ στὰ Γυμνάσια ἀναπηδοῦν οἱ πρώτες πνευματικὲς ἀγάπες, ριζώνουν καὶ συνοδεύουν τὸν ἄνθρωπο σὲ ὄλη τὴ ζωὴ του. Ἐπειτα, δὲν πάνε ὄλοι στὸ Πανεπιστήμιο. Ἄλλὰ κ' ἀπ' αὐτοὺς πού ἀκολουθοῦν πανεπιστημιακὲς σπουδὲς, πόσοι γράφονται στὴ Φιλοσοφικὴ Σχολή, δηλαδὴ πόσοι θὰ ἔχουν τὴν εὐκαιρία νὰ διδαχθοῦν τὴ νέα λογοτεχνία μας; Στὸ Γυμνάσιο, λοιπόν, γίνονται οἱ φίλοι τῆς λογοτεχνίας μας. Κ' ἐκεῖ θὰ ἤθελα νὰ τὴν προστατέψῃ τὸ Κράτος, μὲ τὸ κύρος του, μὲ τὴν ἐπιβολὴν του, μὲ ὅσα μέσα ἔχει στὴ διάθεσίν του. Εἶναι μιὰ εὐκαιρία τὰ μέτρα πού πῆρε ἡ θὰ πάρῃ γιὰ τὴ διδασκαλία τῆς λογοτεχνίας μας στὸ Πανεπιστήμιο. Ἄς τὰ συμπληρώσῃ μὲ τὴν πληρέστερη διδασκαλία τῆς στὴ Μέσῃ Ἐκπαίδευσιν, γιὰ νὰ βάλῃ βαθὺ καὶ στέρεο θεμέλιον ἀληθινῆς πνευματικῆς ζωῆς.

ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

Καλλιρρόη Παρρέν.

Σὲ μιὰ ἐποχὴ πού ἡ Ἑλληνίδα ἦταν ἀκόμα σκλάβο, δεμένη στις κοινωνικὲς προλήψεις, προορισμένη μόνο γιὰ τις ἐργασίες τοῦ σπιτιοῦ, γιὰ τὴν τεκνογονία ἢ γιὰ τὴ ζωὴ τῆς τροφῆς καὶ τοῦ λούσου, ζώντας σάν ἀβουλη πλαγγόνα, χω-

ρίς καμιά δική της άτομική ύπόσταση κι' ούτε ανώτερη πνευματική ασχολία, αναφάνηκε ἡ Καλλιρόη Παρρέν. Φωτισμένη πρωτοπόρος ἐνὸς καλῶς ἐννοούμενου φεμινισμού, χωρίς ἀκρότητες κι' ἐκτροχιασμούς, ὄνειρεύτηκε, μέσα σ' ἓνα εὐρύτατο πλαίσιο ζωῆς κι' ἐνέργειας, τὴν πνευματική, ψυχική καὶ κοινωνική ἀπολύτρωση τῆς γυναίκας.

Γι' αὐτὸ κι' ὁ μεγάλος της κόθος, ποὺ γιὰ τὴν πραγμάτωσή του ἐμόχθησε περισσότερο, στάθηκε πάντα ἡ μόρφωση καὶ ἡ χειραφέτηση τῆς Ἑλληνίδας.

Ἐπῆρχαν βέβαια καὶ οἱ μορφωμένες τάξεις τῶν γυναικῶν, ἀλλὰ τίς ἐπίεζε πάντα βαρειά ἡ κοινωνική πρόληψη, καρπὸς τῆς μακρόχρονης δουλείας, ποὺ εἶχε πιά ριζωθῆ ὡς παράδοση στὸν τόπο μας.

Ἡ Παρρέν θέλησε νὰ γκρεμίσει τὸ σαθρὸ καὶ καταπιεστικὸ αὐτὸ σύστημα καὶ νὰ δώσει στὶς καταδικασμένες υπάρξεις τὸν ἐλεύθερον ἀέρα τῆς ζωῆς ποὺ τὸ κάθε πλάσμα ἔχει τὸ δικαίωμα ν' ἀναπνέει πάνω στὴ γῆ. Ἀλλὰ πρῶτ' ἀπ' ὅλα χρειαζόταν φῶς πνευματικόν. Γιὰ τὴ γνώση τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἀνθρώπινου προορισμοῦ, γιὰ τὴν ἠθική ἀνεξαρτησία καὶ τὸ σεβασμὸ τοῦ ἀτόμου, γιὰ τὴν πνευματική του ἀνύψωση. Ἡ γυναίκα, ποὺ τῆς ζητοῦσαν μόνο εὐθύνες καὶ καθήκοντα, χωρίς νὰ τῆς ἀναγνωρίζουν δικαιώματα, ἦταν ἔξω ἀπ' ὅλα αὐτά, ζοῦσε σὲ μιὰ πεπλανημένη ἀντίληψη τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἀληθινοῦ προορισμοῦ της, γιατί ἔτσι τὸ ἤθελε ἡ πιὸ πεπλανημένη ἀκόμη ἀντίληψη τοῦ ἀνδρός, ποὺ ἦταν ὁ κυρίαρχος της. Μακρὰ κι' ἐπίμονη καλλιέργεια χρειαζόταν τώρα γιὰ τὴν ἀλλαγὴ τῆς νοοτροπίας καὶ τῶν δύο φύλων. Ἡ Ἑλληνίδα ἔπρεπε γενικά νὰ μορφωθῆ, ὄχι μόνο γιὰ ν' ἀποκτήσῃ γνώσεις, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ τὶς χρησιμοποιήσῃ γιὰ τὸν εἰρηνικὸ της ἀγῶνα πρὸς τὸ ἠθικὸ της ξεσκάβωμα.

Μόνο ἔτσι θὰ μπορούσε νὰ χαραῖξῃ τίς νέες σωτήριες κατευθύνσεις τοῦ φύλου της, ν' ἀποκτήσῃ αὐτενέργεια καὶ πρωτοβουλία, νὰ ξέρῃ τί θέλει καὶ πῶς τὸ θέλει, μέσα στὰ ὅρια τῆς ἀνθρώπινης λογικῆς, χωρίς νὰ παραβιάζεται ὁ σεβασμὸς καὶ ἡ ἀξιοπρέπεια τοῦ φύλου της. Κοντὰ στὸν ἄντρα νὰ σταθῆ συνεργάτισσα καὶ φίλη στοργική, νὰ τοῦ χαρίσῃ φωτισμένα παιδιά, νὰ ἀνοίξῃ νέους καὶ ὡραίους δρόμους σ' αὐτὸν καὶ σ' ἐκεῖνα, καὶ νὰ γίνῃ ἓνας πολῦτιμος κοινωνικὸς παράγοντας ἀξίος τοῦ προορισμοῦ της. Ὅχι ἐχθρά, οὔτε πολιτικὸς ἀνταγωνιστής, οὔτε ἐπαναστατημένη μαινάδα, ἀλλὰ οὔτε καὶ νὰ ρίχνεται μόνο « ὡς μάζα σαρκίνη εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ συζύγου », κατὰ τὴν τόσο παρασιατική φράση ποὺ βάζει ἡ Καλλιρόη Παρρέν στὸ στόμα τῆς ἡρωίδας της, μέσ' στὸ βιβλίο της « Ἡ χειραφετημένη ». Οὔτε ἀκόμη καὶ νὰ ζῆ ὡς παράσιτο μέσα στὴν οἰκογένεια, γέρνοντας πάνω της « τὴν ἄλυσον τὴν σιδηρᾶν τῶν προλήψεων, μὲ τὸ πνεῦμα εἰς τὸ σκότος προαιωνίων κληρονομικῶν ἀμαρτιῶν καὶ τὴν ψυχὴν νὰ χάνεται εἰς τὸ ψεῦδος τῶν τύπων », καθὼς ἀκόμη ἐκφράζεται ἡ ἴδια ἡρωίδα τοῦ βιβλίου της. Ἡ Ἑλληνίδα ἔπρεπε νὰ σταθῆ κι' αὐτὴ μέσα στὸν κοινωνικόν

ὄργανισμό ὡς ἄνθρωπος αὐτοτελής, μὲ ὅλες τίς τιμές καὶ τὰ δικαιώματα, νὰ ζήσῃ, νὰ ἐργασθῆ, νὰ δημιουργήσῃ. Ἐνῆνερο τῆς Παρρέν ἐγινε πίστη βαθεῖα κι' ἡ πίστη τῆς ἱεραποστολικῆς ἀγῶνας. Μὲ τὴν ἴδρυσή της « Ἐνώσεως ὑπὲρ τῆς γυναικείας χειραφετήσεως », ἡ μεγάλη φεμινίστρια ρίχνει τὴν πρώτη σπῖθα. Ὅλοι ξεσηκώνονται, οἱ περισσότεροὶ ἐναντίά της. Ὁ ἀγῶνας εἶναι σκληρὸς καὶ ἄνισος. Σκληρὸς, γιατί δὲν ἦταν εὐκόλο νὰ καμφθοῦν οἱ ἄνδρες ποὺ εἶχαν κακομάθει, ἔχοντας πάντα ὑποταγμένη τὴ γυναίκα στὴ δική τους θέληση ὡς ἓνα πλάσμα ἑτερόφωτο κι' ἑτεροκίνητο. Ἄνισος, γιατί ὀρθῶνταν ἀπέναντι στὴν ἡρωίδα Παρρέν, ὡς κῦμα ὠκεανοῦ, ἡ κατακραυγὴ τοῦ κόσμου, ἡ ἄρνηση κι' ἡ εἰρωνία. Τὸ ἀνορθωτικὸ της κήρυγμα θεωρήθηκε ὡς ἀπαρχὴ κοινωνικῆς ἀνατροπῆς ποὺ θ' ἀκολουθοῦσε τῇ διάλυση τῆς οἰκογένειας, ὡς σκάνδαλο ἀσυγχώρητο.

Μὰ ἐκεῖνη δὲν ἐδειλίασε, οὔτε ἀποθαυρύνθηκε. Ἀψηφώντας τὸν ἀμείλικτο γύρω της πόλεμο, προχώρησε μὲ ἀκατάδαστη ψυχὴ στὸ σκοπὸ της. Ἰδρύσε ἀκόμη τὴ « Σχολὴ τῆς Κυριακῆς », ἐν' ἀγνὸ ἀνθρωπιστικὸ φυτώριο γιὰ τὴν πνευματικὴ διαφώτιση τῶν γυναικῶν καὶ τῶν κοριτσιῶν τοῦ λαοῦ, ὅπου πολλές φορές ἡ ἴδια μὲ τίς συμβουλές καὶ μὲ τὴ διδασκαλία της γίνονταν ἡ φωτοδότρα καὶ ἡ ὁδηγήτρα τους, σπέρνοντας μέσα τους τὸν ἱερὸ σπόρο τῆς ἐνσυνείδητης αὐτοεξέτασης, τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς ἀγάπης τῆς ἐργασίας, τῆς πολῦτιμης συμβολῆς τῆς γυναικείας συμμετοχῆς στὸ σύστημα τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου. Μὲ τὴ βεβαιότητα ὅτι ἡ μεγάλη αὐτὴ ἀνθρωπιστικὴ της πίστη δὲ θ' ἀργήσῃ νὰ δώσῃ τοὺς καρπούς της, δὲν παύει νὰ συλλαμβάνῃ νέα σχέδια καὶ νὰ τὰ πραγματοποιῆ. Ὁργανώνει τὸ ἄσυλο τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης, ἰδρύει τὸ Ἄσυλο τῶν Ἀνιάτων, τὴν Ἐπαγγελματικὴ καὶ Οἰκοκυρικὴ Σχολή, ὅπου ἐπὶ 30 χρόνια μορφώνονται ὄχι μόνο τὰ κορίτσια τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καὶ κορίτσια ἀνωτέρων κοινωνικῶν τάξεων. Ἡ μεγάλη δημιουργικὴ ψυχὴ της, ποὺ φλέγεται ἀπὸ ἀνώτερα ἔθνικα ἰδεώδη, βρῖσκει τὴν ὀλοκλήρωση τῶν ἰδανικῶν της στὴν ἴδρυσή τοῦ Λυκείου τῶν Ἑλληνίδων, τοῦ πνευματικοῦ καὶ καλλιτεχνικοῦ αὐτοῦ κέντρου ποὺ εἶναι μαζί καὶ τὸ ἔθνικὸ θησαυροφυλάκιο τῶν ἐλληνικῶν παραδόσεων. Ἐπὶ 25 χρόνια μοχθεῖ ἡ ἐμπνευσμένη του ἐμψυχώτρια μὲ τίς διαλεχτές της συνεργάτισσες πῶς νὰ τὸ ἀναδείξῃ ἀξίω τῆς ἀποστολῆς του σὲ ὅλες τίς μορφές καὶ ἐκδηλώσεις του. Ἐκεῖ ἀναβαφτίζεται κι' ἐξαγνίζεται ἡ ἔθνικὴ ψυχὴ μέσ' στοὺς ἐλληνικοὺς χοροὺς καὶ στὰ δημοτικὰ τραγούδια. Ἐκεῖ λούζεται στὴν ἀτμόσφαιρα τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς ἐλληνικῆς ὑπαίθρου, βλέποντας τίς πλούσιες ἐλληνικὲς φορεσιές, μὲ τίς ὁποῖες κάθε μέρα πλουτίζεται ἡ ἱματιοθήκη τοῦ Λυκείου. Ἐκεῖ διατηρεῖται ἡ παράδοση τῆς λαϊκῆς τέχνης γιὰ τὴν ἐπίπλωσιν καὶ γενικὰ γιὰ τὸ στολισμὸ τοῦ σπιτιοῦ, ἀπάνω σὲ σχέδια ἀρχαῖα, βυζαντινά, νεοελληνικά. Ἐκεῖ βρῖσκει μαζί φιλόσοφοι στέγη ὁ μορφωμένος καὶ ὁ ἄνθρωπος τοῦ λαοῦ. Διαλέξεις, ἐκθέσεις καλλιτεχνικῆς, θεατρικῆς παραστά-

σεις, παιδικές εορτές συμπληρώνουν τὸ εὐρύτατο πρόγραμμα τοῦ Λυκείου τῶν Ἑλληνίδων, πού κλείνει ὀλόκληρη τὴν ὡραία ψυχὴ τῆς Παρρὲν μὲ τὰ ἰδανικά της.

* *

Ἡ πολλαπλὴ πατριωτικὴ καὶ κοινωνικὴ δράση τῆς Καλλιρρόης Παρρὲν, πού ἔδωσε πλούσιο τὸ καρποφόρημά της, ἄρχισε ἀπὸ τὸ 1886, ὅταν πρωτοεξέδωσε τὴν «Ἐφημερίδα τῶν Κυριῶν», μὲ τὸ ψευδώνυμο στὸ πρῶτο φύλλο. Εὐὰ Πρενάρ. Φιλοξενούσε τὴ συνεργασία τῶν πῶ διαλεχτῶν στὶς τέχνες, στὰ γράμματα, στὶς ἐπιστήμες, πού ἀποτελοῦσαν καὶ τὸν ταχικὸ πνευματικὸ της κύκλο, στὰ φιλολογικὰ της σαββατόβραδα πού ἔχουν ἀφήσει ἐποχὴ. Ἐκεῖ ὁ Γρυπάρης πρωτοσπάγγειλε ποιήματά του, ὁ Πορφύρας τὸ «Lacrimae Regum», ὁ Βελλιανίτης τὸ «Ματωμένο σάλι», ὁ Καρκαβίτσας διάβαζε διηγήματά του, ὁ Χρηστομάνος τὴν «Κερένια Κούκλα». Ἐκεῖ πρωτοφάνηκε ὁ Σικελιανός, κι' ὁ Φῶτος Πολίτης, ἀκόμη παιδί, ἀπάγγειλε τὸ πρῶτο του τραγοῦδι. Ὁ Παλαμᾶς, ὁ Καμπούρογλου, ὁ Ξενοπούλος, ὁ Μαλακάσης, ὁ Ἐπισκοπόπουλος, ὁ Μαρτζώκης, ὁ Βλαχογιάννης, ὁ Νιρβάνας, ὁ Τσοκόπουλος, ὁ Φιλαδελφεύς, ὁ Μάτεσις, ὁ Δημητρακόπουλος, ὁ Ἄδωνις Κύρου, κι' ἄλλοι ἀκόμη, καθὼς καὶ ξένοι λόγιοι καὶ δημοσιογράφοι, ἐσύγγαζαν στὰ σαλόνια τῆς Παρρὲν τὰ φιλολογικὰ σαββατόβραδα, ὅπου ἡ θαυμαστὴ γυναίκα ἔλαμπε ἀνάμεσά τους μὲ τὴν ἀκτινοβολία τοῦ πνεύματός της, μὲ τὴν εὐγένεια καὶ μὲ τὴν καλωσύνη της. Στὴν «Ἐφημερίδα τῶν Κυριῶν» ἔγραφαν κι' οἱ πῶ ἀναγνωρισμένες λόγιες τῆς ἐποχῆς, ὅπως ἡ διάσημη παιδαγωγός, ποιήτρια, διηγηματογράφος, δημοσιογράφος Σαπφώ Λεοντιάς, μιά ἀπὸ τὶς ἐπιβλητικώτερες φυσιογνωμίες πού μᾶς ἔδωσε ὁ Κωσταντινουπολίτικος Ἑλληνισμός, καὶ πού τὴ συγκατέλεγαν ἀνάμεσα στοὺς διδασκάλους τοῦ Γένους, ἡ Ἀθηναία· παιδαγωγός, κοινωνιολόγος καὶ ἱστορικὴ συγγραφεὺς Σωτηρία Ἀλιμπέρτη, λογία ἐξαιρετικῆς ἀξίας, ἡ Αἰκατερίνη Λασκαρίδου μὲ τὴν πολυμερῆ ἐθνικὴ καὶ παιδαγωγικὴ δράση, ἡ Σερούτου, ἡ Δαμβέργη, ἡ Σχλήμαν, ἡ Ζάρκου, οἱ ποιήτριες Κρυσταλλία Χρυσοβέργη καὶ Ἀγανίκη Ἀντωνιάδου, ἡ Εὐφροσύνη Κετσεά, ἡ Εἰρήνη Νικολαΐδου, ἡ Ἀγγελικὴ Παναγιωτάτου, ἡ Ἀνθὴ Βασιλειάδου κ. ἄ.

Τριάντο ὀλόκληρα χρόνια αὐτὸ τὸ φύλλο ἐστάθη, κάτω ἀπὸ τὴ διεύθυνση τῆς Παρρὲν καὶ μέσ' ἀπὸ τὰ φλογερά της ἄρθρα, ὁ ἀκούρατος κήρυκας καὶ ὑπερασπιστὴς τοῦ γυναικείου δικαίου, ἀλλὰ καὶ τὸ πολιτισμένον ὄργανο τῆς Τέχνης, τῆς Ποίησης, τῆς Διηγηματογραφίας, τῆς Ἱστορίας, τῆς Κριτικῆς. Ἐίχε μεγάλῃ κυκλοφορία στὴν Ἑλλάδα καὶ στὸ ἐξωτερικόν. Ἡ Ἐλισάβετ τῆς Αὐστρίας ἦτανε συνδρομητριά του.

Ἡ δημοσιογραφικὴ ἰδιοφυΐα τῆς Καλλιρρόης Παρρὲν ἀγγίξε μὲ σταθερὴ δύναμη τὴν κάθε πνευματικὴ περιοχὴ. Ἡ ἀλάθευτη κρίση της, ἡ τολμηρὴ της ἐπίκριση, ἡ διαισθητικὴ της ἰκανότης, οἱ ἀφομοιωτικὲς της ἰδιότητες καὶ ἡ

ἐκφραστικὴ της χάρις μαζί, ἀλλὰ καὶ ἡ μαχητικότητά της, τὴν ἀνέδειξαν ὡς δημοσιογράφου πρῶτης γραμμῆς. Τὸ ταλέντο της αὐτὸ ἐκτιμήθηκε ἀπὸ τὶς κυριώτερες ἀθηναϊκὲς ἐφημερίδες. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ κύρια ἄρθρα τῆς «Ἐφημερίδας τῶν Κυριῶν», ἔγραφε στὴν «Ἀκρόπολη» ἐπὶ πολλὰ χρόνια. Ὁ Γαβριηλίδης, ἀπὸ ἀρχικὸς πολέμιος τῆς ἰδεολογίας της, ἔγινε θερμὸς θαυμαστὴς της καὶ ὑποστηρικτὴς τῶν ἀγῶνων της. Στὴν «Ἐστία» ἔγραφε τὸ κυριακάτικο κύριο ἄρθρο καὶ χρονογραφήματα, ἀκόμη στὸ «Ἐμπρός», στὰς «Ἀθήνας» καὶ σὲ ἄλλα φύλλα. Ἡ δημοσιογραφικὴ της διαμάχη μὲ τὸν Ἐμμ. Ροῖδη γύρω ἀπὸ τὴ γυναικεία χειραφέτηση ἔμεινε ἱστορικὴ.

Ἡ Καλλιρρόη Παρρὲν ἀντιπροσώπευσε τὴν Ἑλλάδα σὲ γυναικεία συνέδρια τῆς Γαλλίας, τῆς Αὐστρίας, τῆς Ἀμερικῆς, καὶ ὀργάνωσε τὸ πρῶτο μεγάλο γυναικεῖο συνέδριο στὸν τόπο μας.

* *

Στὸ λογοτεχνικὸ τομεᾶ, τὸ ἔργο τῆς Καλλιρρόης Παρρὲν ἐκράτησε ἀξία λόγου θέση γιὰ τὴν ἐποχὴ του. Διαπνέεται ἀπὸ τ' ἀρχικὰ ἰδανικά της τὸ περισσότερο, καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ πολυσέλιδα καλογραμμῆνα βιβλία, μυθιστορήματα ψυχολογικὰ μὲ κοινωνικὸ περιεχόμενον, τὴ «Χειραφετημένη», τὴ «Μάγισσα», τὸ «Νέο Συμβόλαιον», τὸ «Ἄσπρο Τριαντάφυλλον», ἀπὸ ταξιδιωτικὲς ἐντυπώσεις, ἀπὸ ἐπιστολὰς («Ζωὴ ἑνὸς ἔτους»). Ἄν καὶ εἶναι γραμμῆνα στὴν καθαρεύουσα, ὅπως συνηθίζονταν, μιά καθαρεύουσα ὁμῶς ὄχι τῶν ἄκρων, ἡ φράση της εἶναι γοργὴ καὶ κλείνει ἠχητικὴ ἁρμονία, τὸ ἀφηγηματικὸ της ὕφος εὐχάριστο, τὸ διανόημά της φωτεινὸ κι' ἐλεύθερο, ἡ φιλοσοφικὴ της σκέψη μὲ προέκταση καὶ βάθος. Κρίνει μ' ἐπιείκεια τὶς ἀνθρώπινες ἀδυναμίες, κι' ἐκφράζεται μὲ λεπτότητα καὶ γυναικεία εὐαισθησία γι' αὐτές. Τὸ φυσιολατρικὸ στοιχεῖο κρατεῖ ἰδιαίτερη θέση στὶς περιγραφὰς τῶν ταξιδιῶν της.

Ὡς ἀνώτερο ἀπ' τὰ βιβλία της ἐκρίθηκε ἡ «Χειραφετημένη», πού δημοσιεύθηκε μεταφρασμένη καὶ στὴ γαλλικὴ «Ἐφημερίδα τῶν Συζητήσεων». Ἡ «Ἐστία» ἔγραψε τότε σχετικὰ: «Ἐξαιρετικὴ τιμὴ δι' Ἑλληνα φιλόλογον νὰ δημοσιευθῆ ἔργον του ἐν μεταφράσει εἰς ἐπιφυλλίδα ξένης ἐφημερίδος, καὶ δὴ τῆς φιλολογικῆς περιωπῆς τῆς «Ἐφημερίδος τῶν Συζητήσεων» τῶν Παρισίων. Καὶ ἡ τιμὴ ἔγινε εἰς τὴν κυρίαν Καλλιρρόην Παρρὲν. . . Οἱ Γάλλοι, οἵτινες ἔχουν σήμερον τὴν Δούκισσαν ντὲ Νοάιγ, τὴν Lesueur καὶ τόσας ἄλλας ἐπιφανεῖς φιλόλογους, προσθέτουν τώρα καὶ τὸ ἔργον τῆς κ. Παρρὲν εἰς τὰ προϊόντα τοῦ ὡραίου φύλου».

Ἡ ἐφημερίδα «Ἀθῆναι»: «Πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὡς ἀληθὴς θρίαμβος ὄχι τῆς συγγραφῆς, ἀλλ' αὐτῆς ταύτης τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας. . . » Τὸ «Ἄστυ»: «Ἕλλην συγγραφεὺς, ἰδικός μας, σημερινός, ζῶν, ηὐτύχησε νὰ ἴδῃ τὸ ἔργον του δημοσιευόμενον εἰς παγκόσμιον ἐφημερίδα τῆς Εὐρώπης».

Ἡ Καλλ. Παρρὲν διακρίθηκε καὶ ὡς ἱστορι-

IQADIANA 2008

κή και θεατρική συγγραφέας. Δημοσίευσε τὴν « Ἱστορία τῆς Γυναικός », ἀρχίζοντας ἀπὸ τὴς γυναικες τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Κίνας, καθὼς καὶ τὴν « Ἱστορία τῆς Ἑλληνίδος » ἀπὸ τὰ 1600 ὡς τὸν αἰῶνα μας, ἀπάνω σὲ εὐρύτατες καὶ πλούσιες ἱστορικές πηγές καὶ σχόλια. Ἐνὰ ὅμως μέρος τῆς μεγάλης αὐτῆς ἐργασίας μένει ἀκόμη ἀνέκδοτο. Μερικά τεύχη τῆς « Ἱστορίας τῆς Γυναικός » ποὺ μεταφράστηκαν στὴ γαλλική, εἶχαν τὴν τιμὴ νὰ κριθοῦν ἐπαινετικά ἀπὸ τὸν Κλεμανσώ.

Τὰ θεατρικά τῆς ἔργα « Σχολεῖον τῆς Ἀσπασίας » καὶ « Ἡ Νέα Γυναίκα » σημείωσαν ἐπιτυχία, ἰδίως τὸ δεύτερο, ποὺ παίχτηκε ἀπὸ τὴ Μαρίκα Κοτοπούλη στὴν Ἀθήνα, στὴν Πόλη, στὴν Ἀλεξάνδρεια, στὸ Κάιρο. Ὁ Παλαμᾶς ἔγραψε τότε στὴ συγγραφέα τοῦ ἔργου: « Τὸ πρῶτο ἀπ' ὅλα ποὺ πρέπει νὰ λογαριάζεται στὸ ἔργο σας, ἀγαπητὴ Κυρία, εἶναι ἡ δραματικὴ ἀρετὴ, ἔξω ἀπὸ κάθε ἄλλη πρόθεση κι' ἀπὸ κάθε σκέψη σχετιζομένη μὲ τὸ γυναικεῖο ζήτημα. Τὸ δράμα σας φέρνει κάπου πρὸς ἓνα ψήλωμα. Γιὰ νὰ φτάσουμε σ' ἓνα ψήλωμα, μπορεῖ νὰ περάσουμε ὄχι τόσο καλοστρωμένα μέρη. Δὲν πειράζει. Σὰν ἀνεβῆ κανεὶς, βλέπει καὶ ξανασαίνει ».

Ὡς δημοσιογράφος, ἡ Καλλιρρόη Παρρέν ἐστάθηκε σὲ ἀνώτερο ἐπίπεδο παρὰ ὡς λογοτέχνις. Τὸ μεγάλο ἀνθρωπιστικὸ τῆς ἔργο ἀναγνωρίστηκε καὶ στεφανώθηκε ἀπὸ τὴν κοινωνία κι' ἀπὸ τὴν πολιτεία. Ὁ Βασιλεὺς μας, ἡ Ἀκαδημία, ὁ Δῆμος Ἀθηναίων, ὁ Ἐρυθρὸς Σταυρὸς, τὴν ἐβράβευσαν μὲ τὸ Χρυσὸ Σταυρὸ τοῦ Σωτῆρος καὶ μὲ ἀργυρὰ μετάλλια.

Αὐτὴ, μέσ' ἀπὸ γενικὲς γραμμές, ὑπῆρξε ἡ μεγάλη Ἑλληνίδα, ποὺ ἔσβυσε πρὶν ἀπὸ λίγες μέρες τριγυρισμένη ἀπὸ ἀγαπημένους φίλους καὶ συγγενεὶς, ἀνάμεσα στὴς στοργικὲς περιποιήσεις τοῦ συντρόφου τῆς ζωῆς τῆς, τῆς ἀφοσιωμένης ἀνεψιάς καὶ θετῆς κόρης τῆς, τῆς κ. Βαρβιτσιώτη, τῆς καλῆς ἀδελφῆς τῆς κ. Μοντουρόρη. Ἀφήνει πίσω τῆς τὴν πλούσια κληρονομία ἐνὸς πολιτισμένου ἔργου, ποὺ ἀνοίξε στὴν Ἑλληνίδα γυναίκα τὴν πλατεῖα λεωφόρο τῆς πρὸ ἀληθινῆς τῆς ζωῆς.

Ἀξίζει, νομίζω, νὰ στηθῆ σὲ μιὰ πλατεῖα ἢ σ' ἓνα δημόσιο κῆπο τῶν Ἀθηνῶν ἡ προτομὴ τῆς Καλλιρρόης Παρρέν, ὡς φόρος τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης.

ΑΘΗΝΑ ΤΑΡΣΟΥΛΗ

Γύρω ἀπὸ τὴς « Γραφές » τοῦ Βηλαρά.

Φίλε κ. Χάρη,

Ἐχοντας ἀπὸ καιρὸ στο νοῦ-μου μερικὲς ἀπορίες, σχετικὰ με τὴν ἐνότητα κάποιων ἀπ' τῆς « Φιλολογικὲς γραφές » τοῦ Βηλαρά, καταφεύγω σὲ σας με τὴ θερμὴ παράκληση, ἀν καὶ σεῖς βρῖσκατε πὼς οἱ υποθέσεις-μου ἀπάνω σ' αὐτὸ τὸ θέμα, ἀξίζουν τὸν κόπο, νὰ δημοσιευτοῦν γιὰ νὰ βρεθῆ ἡ σωστὴ λύση-τους ἀπὸ τοὺς φωτισμένους συνεργάτες τῆς « Νέας Ἐστίας ».

Ὁ διαφωτισμὸς ποὺ ζητῶ ἀποβλέπει σὲ μερικὲς ἀπ' τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Βηλαρά ποὺ ἔχουν δη-

μοσιευτεῖ, πρῶτα στὰ « Προτύλαια » τοῦ κ. Βλαχογιάννη καὶ, τώρα τελευταία, στὰ Ἄπαντα Ἰωάννου Βηλαρά, ἐπιμελεῖα Γεωργίου Ἀχιλ. Βαβαρέτου, ἐκδοσὴ 1935, ὅπου γι' αὐτὲς σημειώνεται πὼς εἶναι ἀτέλειωτες ἢ χωρὶς υπογραφή ἢ χωρὶς ἀρχὴ καὶ τέλος κ.τ.τ.

Μια ἀπ' αὐτῆς, με τὸν τίτλο « Γλῶσσα καὶ λογώτατοι », ποὺ ἀρχίζει ἀπ' τὴ σελ. 290 καὶ κόβεται στὴ σελ. 311 (βλ. Ἄπ. Βηλ.), φαίνεται δὲ πὼς δὲν εἶναι ἀκέρη, ἀφίνει τὸν ἀναγνώστη σὲ μιὰ μεγάλη ἀπορία γιὰ τὴ συνέχειά-τῆς!

Υποθέτω ὅμως πὼς ἀν θελήσει κανένας νὰ διαβάσει προσεχτικώτερα καὶ νὰ συγκρίνει τὰ γραφόμενα σὲ δυο ἄλλα κομμάτια ἐπιστολῶν (σελ. 312-315 καὶ σελ. 315-321), θα ἰδεῖ πὼς, αὐτὰ τὰ τελευταία, ἔχουν τόσο στενὴ σχέση μεταξὺ-τους, ὅση καὶ με τὸ προηγούμενο κομμάτι (σελ. 290-311).

Σὲ ὅλα αὐτὰ, τὰ ὡς τὰ τώρα ανεξάρτητα τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο τυπωμένα, ὑπάρχουν παραπολλὰ τεκμήρια, λέξεις, φράσεις, ἔννοιες καὶ ιδέες ὅμοιες, ποὺ συντρέχουνε στὸ νὰ βγάλει κανεὶς τὸ συμπέρασμα πὼς καὶ τὰ τρία κομμάτια ἐνωμένα ἀπαρτίζουν μιαν ἀκέρη ἐπιστολή, ὅπου οὐδὲ μιὰ λέξη δε χάθηκε ἀναμεταξὺ-τους. Ἡ ἐπιστολή αὐτὴ οὐάκερη, γραμμὴν βέβαια ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ Βηλαρά, εἶναι ἀπὸ σκοποῦ βαλμένη σὲ δεύτερο πρόσωπο καὶ με τὴν υπογραφή Δημήτρης Χωραφάς.

Ὅσο γιὰ τὸ ρόλο τῆς υπογραφῆς τοῦ Χωραφά, εἴτε ὡς ψευδώνυμο τὸ μεταχειρίστηκε ὁ Βηλαράς εἴτε σ' ἀλήθεια ὑπῆρξε τέτοιος ἄνθρωπος στὴ « Βοστίτσα τοῦ Μωρέως », μου φαίνεται πὼς αὐτὸ εἶναι ἓνα ἄλλο ζήτημα πολὺ σχετικὸ με τὴν ἐκδοσὴ τῶν « Φιλολογικῶν γραφῶν » τοῦ ποιητῆ, ποὺ υπολόγιζε νὰ γίνῃ στὴν Ἀμστερδάμη στὰ 1821.

Ἰστερα ἀπ' αὐτὰ ἐρχομαι τώρα σὲ ἄλλα δυο κομμάτια ἐπιστολῶν, ποὺ καὶ γι' αὐτὰ δε χρειάζεται κανένας δισταγμὸς, νομίζω, γιὰ νὰ συνταίριαστοῦν κ' ἔτσι νὰ ολοκληρωθῆ ἀκόμα ἓνα πολῦτιμο γράμμα τοῦ Βηλαρά.

Στὴ σελίδα 277 (Ἄπ. Βηλ.) δημοσιεύτηκε γιὰ πρῶτη φορὰ ἓνα γράμμα τοῦ ποιητῆ σταλμένο « Πρὸς τὸν Κυρ Γιαννάκη Μελά, ἀπὸ Λάρσα τῆς 13 Μαγιοῦ 1815, εἰς Γιάννινα », τὸ ὁποῖο μένει ἀτέλειωτο στὴ σελ. 279!

Ἀν ἀπ' αὐτὸ τὸ γράμμα πάρουμε τὴν τελευταία φράση-τοῦ: πὼς δὲ σὲ προ. . . καὶ πάμε στὴ σελ. 324, θα βρούμε τὴ συνέχειά-τοῦ: . . . προφάσισα στὴν καρδιά μου. . ., ὅπου ἀπὸ τὸ τελευταῖο κομμάτι με τὸν ταιριαστὸ τίτλο « Παράπονο » ἀποτελεῖ ἀσφαλῶς τὴ συνέχειά καὶ τὸ τέλος τῆς πιο πάνω ἐπιστολῆς (σελ. 277-279) δίχως νὰ λείπει τίποτε στὸ ἀναμεταξὺ-τους.

Ἔτσι μποροῦμε νὰ χαροῦμε, ἀν δε γελιέμαι, μαζί με μιαν ἀκέρη καὶ καθολικὴ ἐπιστολή γιὰ τὸ γλωσσικὸ ζήτημα, ἀκόμα κι' ἄλλη μιὰ, τὴν πιο τρυφερὴ καὶ συναισθηματικὴ ἀπ' ὅλες τῆς γραφῆς τοῦ Βηλαρά.

Με τὴν προσδοκία μιᾶς ὁποιας ορθῆς λύσης στὲς παραπάνω υποθέσεις-μου.

Σας εὐχαριστῶ ἀπὸ τώρα
Δ. Α. ΜΠΙΣΚΙΝΗΣ